

Chiffletius noster (cum sub prelo properaret ad metam tonus hic noster quartus) Bivione emisit in lucem, pag. 149 notarum in Vigiliam Tapsensem episcopum, hoc initio:

Incipit decretale in uelie Roma ab Hormisda papa editum.

De Scripturis divinis quid universaliter catholica recipiat Ecclesia, vel post hæc quid vitare debeat.

TITULI.

I. De ordine librorum canonicorum Veteris et Novi Testamenti.

A II. De numero apostolicarum sedium.

III. De constitutionibus sanctorum conciliorum.

IV. De opusculis sanctorum Patrum quæ recipiuntur.

V. De opusculis apocryphorum quæ recipienda non sunt.

I. Ordo de Veteri Testamento quem sancta, &c. Quæ non est opus hoc loco iterare, cum supra edita sint. Si quæ occurrant alicujus momenti variantes lectiones a nostris distinctæ, in notis ad Gelasii decretum non omittentur. (Vide nostræ Patrologiæ tom. LIX, col. 166.)

APPENDIX

AD EPISTOLAS HORMISDÆ.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Cum laudabili consilio ad genuinas pontificum epistolas spurias etiam illis officias vir et. Labbeus in sua collectione adjiciendas censuerit, ego pariter ejus exemplo spurias, si quas forte offendi, pontificum litteras dandus proposui. Aequi igitur, tonique facient lectores, si hoc loco epistolam Hormisdæ papæ legerint, quam suppositi tonis suæ expressos characteres præferre constat, cum Joannem papam laudet, qui sine pontifex Hormisdæ posterior fuit. Desumpta est ex Pœnitentiali Halitgarii episcopi Cameracensis ante anno 900 collecto, vulgatoque a Canisio Veter. Lect. tom. II, part. 2, pag. 143 edit. Basnag. (a).

INCIPIT EPISTOLA

HORMISDÆ PAPÆ PER UNIVERSAS PROVINCIAS.

Ecce manifestissime constat, quia secundum titulos antiquorum Patrum a sancto Joanne papa transmissos, et trecentorum decem et octo episcoporum sententias, sed et canones Gallicani concilii continere videntur.

Clerici in adulterio deprehensi, et aut ipsi confessi, aut ab iis convicti, ad honorem redire non possunt. Et quia forte non desunt, quibus vel pro nimia pietate suprascripta sanctorum Patrum severitas minime placet, sciant se trecentorum decem et octo episcoporum, et qui reliquos canones statuerunt, sententias reprehendere vel damnare. Sed forte major est in illis pietas, quam in supradictis 318 episcopis, major in illis misericordia quam in sancto Joanne apostolico papa, major caritas quam in reliquis sacerdotibus, qui hoc per exempla vel remedia Ecclesiarum suis definitionibus deliberaverunt. Et ideo aut per promptam voluntatem præceptis illorum consentiant; aut si non ferent, omnibus contrarios se, et inimicos esse cogoscant. Quæ est ista inimica benignitas, palpare criminosos, et vulnera eorum usque ad diem judicii incurata servare? Quod si etiam eos durissima pœnitentia per plures annos agere viderent, sic id ipsum et saluti eorum consilere, et canonum debemus statuta servare. Cum vero in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orationi vel plangendi apparcat, nec beatum David imitentur, qui dixit: *Lacrimo per singulas noctes lectum meum, lacrymis stratum meum rigabo (Psal. vi)*; et illud: *Cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebo (Ps. x)*, nec eos jejuniis vel lectioni vacare videmus, possi-

(a) Hanc ipsam epistolam iisdem fere verbis descriptam, si pauculas quasdam variantes exceperis, vulgavit Jacobus Petiti in tom. I Pœnitential. Theodori Cantuar. inter excerpta canonum ex antiqua collectione cod. Hierovaliani desumpta. Ibi vero inscriptionem hanc ferre testatur Petiti: *Epistola Hormisdæ papæ in universas provincias, quam tamen inscriptionem posteriore manu additam idem Petiti*

mus agnoscere si ad honorem pristinum redirent, cum quanta negligentia, et cum quanto lepore, et inimica animæ securitate permaneant, credentes quod sic eis non acta pœnitentia digna dimiserit Deus, quomodo sacerdotes indulgisse vident. Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa et falsa miseicordia indulgere videmur, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos ipsos causas dicturi sunt, de cætes: quod dum aut asperitatem linguæ eorum expavimus, aut falsa blandimenta et periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus, nos eos dum illis inutilitatem indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permiserimus: nec recordantes illud quod in Veteri Testamento scriptum est: Quia per unum peccantem contra omnes ira Dei deservit. O pietas! O misericordia! Uni parcere, et omnes per exemplum malum in discrimen adducere! Non ita suadet sanctus et beatissimus Cyrilianus martyr dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fontem subministrat. Nec perimit delicta illi, sed fovet iterum, imperitus medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat; et absconditum in profundis recessibus virus, dum servat, exaggerat. Unde et sanctus Joannes Constantinopolitanus episcopus arguit dicens: *Imperitus medicus est qui indigesta putredine superducit vulneri cicatricem.*

Et ideo diligenter perpendite, si aut potest, aut debet fieri, aut tantorum, aut talium, quod supra memoravimus, sacerdotum canones contemnes, aliter quod illa siturunt observare vel agere præsumamus: præcipue tum illorum trecentorum decem et octo episcoporum, qui per omnes Ecclesias concilia fieri præceperunt, tam sancta decreta neglectis, non illos solos despiciamus, sed et, sicut supra dictum est, et Africanos, et omnes reliquos qui ipsis ordinantibus per totum mundum per ecclesiasticam disciplinam aliquid stauerunt, cum peccato ante nostræ contemimus. Ego me in hoc periculo immittere non audeo, quia nec talia sunt merita mea, ut aliorum peccati non me excipere præsumam. Nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Christi contra tan os ac tales sanctos sacerdotes, qui canones stauerunt, causas dicere possim. Videat unusquisque qualiter sentire vel observare disponit, qualiter possit in die judicii reddere rationem. Ego in quantum vires Deus dignatur dare, studere vobis eorum

fatetur. Animadvertisse etiam juvat Gratianeos canones 29 et 58, dist. 50, ex hac apocrypha epistola desumptis fuisse. Porro epistola apud Petiti legenda nonnulla in exordio præfert, quæ in Canisiana desiderantur; incipit enim: *Si quis diaconus vel presbyter post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua inconvens invenitur, incontinens abiciatur. Ecce manifestissime, &c.*

præceptionibus et obaudire: quia cum talibus non rixas, sed pacem ex qualicumque parte habe e desidero. Et hoc diligenter attendendum est. Quod si secundum quod scriptum est, illi clerici qui ad uxores proprias redeunt, ab integro ab officio suspendantur. Quod si etiam dicam et interuptiarum mariti; qui utique rem licitam faciunt, clerici tamen ordinari non possunt: aut si ordinati fuerint, deiciantur. De quibus sanctus Faustus episcopus in epistola sua dixit: *Perdit gratiam consecrati, qui ad officium vult exercitari mariti.* Cum hæc ita sint, qua conscientia quisque dicere poterit quod ille qui adulterium commiserit iterum ad honorem venire poterit? Hoc loco, si aliquis fuerit qui dicat: Ergo negas misericordiam Dei, qui dixit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat*; et illud: *Nunquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat*; et illud: *Peccator in quacunq[ue] die conversus fuerit, omnes iniquitates ejus oblivioni tradentur*? Sed ad hæc voca libera respondere, et possumus, et debemus. Absit vobis ut de istis sententiis videamur vel leviter dubitare. Diffinitissimi enim credimus quod quisque ad finem vite sue penitentiam egerit, non solum indulgentiam accipiet, sed etiam ad præmia æterna perveniet. Propter regulam tamen ecclesiasticam et propter antiquorum Patrum instituta, quod absit a nobis, aut reprehendere, aut discutere audamus. Cumque credimus ad vitam æternam post beatam penitentiam venire, ad honorem clericatus secundum tantorum Patrum præcepta novimus non debere reverti, in tantum, ut in canonibus scriptum est, ne ullus unquam penitens clericus ordinetur. Et si ille qui ultro petit penitentiam, quamvis eam perfecte egit, non potest episcopus aut presbyter ordinari, ita ut etiamsi per ignorantiam ordinatus fuerit, et postea convincitur penitentiam accepisse, deiciatur ille; qui invitus ad penitentiam agendam in monasterium mittitur, et utique quid aliud quam penitentiam dicendum est, qua conscientia ad sacerdotium pervenire permittitur? Nemo mihi alia quamlibet auctoritatem sedis apostolicæ, vel contra trecentorum decem et octo episcoporum præcepta, vel reliquorum canonum statuta objiciat: quia quidquid contra illorum diffinitionem in quibus Spiritum sanctum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere, non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito. Valde enim metuo et contremisco illam damnationem quam ille sacerdos propter stultam indulgentiam accipere meruit, qui pro eo quod filios suos nec negligenter castigavit, et eos nec cedere [F. cadere], excommunicare voluerit, nisi filii una die occisi sunt, et xxx millia de populo interfecti sunt, et arca testamenti capta est, et ipse rero cadens fractis cervicibus mortuus est, et nomen ipsius de libro vite deletum est, etc. Contra Phinees, qui, pro eo quod, zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, totum populum de Dei iracundia liberavit. Nec hoc ideo dico, ut, sicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporum sacerdotes Domini debeant vindicare; sed quia melius est unusquisque parvo tempore, donec vivit in hoc mundo, verecundiam vel confusionem sustineat, quam postea ad supplicia æterna perveniat. Et multum ei utilis est propter aliorum exemplum, quandiu vivit, remotus ab honore penitentiam agat, et remedium sibi in die necessitatis acquirat. Quicumque parvitati mex in hac causa voluerit onerosus existere, aliud responsum dare non delibero, nisi quod supradicti canones continere videntur.

• EPISTOLA PRIMA

JOANNIS PAPÆ I AD ZACHARIAM ARCHIEPISCOPUM.

De non accusandis episcopis.

Joannes urbis Romæ episcopus, Zachariæ archiepiscopo salutem.

• Hanc cum sequenti suppositam multa evincunt.

A Exigit dilectio tua, frater carissime, præceptum (*Zachar. epist. 1*) apostolicæ sedis, in quo Patrum decreta consentiunt, quod nec tibi, nec ulli recte viventium et credentium sacerdotum, negare fas esse credimus. Et licet tibi pro merito (*Innoc. epist. 2*) et honore sacerdotii, quo plurimum polles, vivendi et docendi ecclesiasticæ regulæ nota sint omnia (notæ sint per omnia), tamen quia Romanæ Ecclesiæ normam atque auctoritatem magnopere postulasti, scriptis tuis breviter respondere curavimus (non denegavimus). De oculis (*Prosperi sent. 21*) enim cordis alieni temere judicare iniquum est, et eum, cujus non videntur opera nisi bona, peccatum est ex suspitione reprehendere. Oves ergo, quæ pastori suo commisse fuerint, eum nec reprehendere, nisi a recta fide exorbitaverit, debent, et nullatenus accusare possunt: quia facta pastorum oris gladio ferienda non sunt, quanquam recte reprehendenda videantur. Ideo ista dicimus, quia in scriptis vestris reperimus quosdam episcopos vestris in partibus a propriis ovibus accusatos, aliquos videlicet ex suspitione, et aliquos ex certa ratione, et idcirco quosdam suis esse rebus exspoliato, quosdam vero a propria sede pulsos. Quis scias nec ad synodum comprovincialem, nec ad generalem posse convocari, nec in aliquo judicari, antequam cuncta quæ eis ablata sunt legibus potestati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia illis legibus reintegrari, et Ecclesias quæ eis sublata sunt cum omni privilegio suo restitui, et postmodum non sub angusti (angusto) temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum exspoliati vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum convocentur, et ab omnibus quisque suæ provinciæ episcopis audiatur.

B Nam nec convocari ad causam, nec judicari potest exspoliatus vel expulsus (*In decret. Ivo. lib. 1*), qui non est privilegium quo exspoliari possit jam nudatus. Unde et antiquitus decretum est: Omnes possessiones, et omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam (constitutam), perceptor vel primus possessori restituat. Et alibi scriptum habetur: Ille qui violentiam perulit, universa in statu quo fuerant recipiat, et quæ possidet (possedit), securus teneat. Et alibi in synodalibus Patrum decretis, et regum edictis legitur statutum: Redintegranda sunt omnia exspoliati vel ejectis episcopis presbiteraliter ordinatione pontificum, et in eorum, unde abscesserunt, potestatem (dominium) funditus revocanda, quacunq[ue] conditione temporis, aut dolo, aut captivitate, aut virtute majorum, aut per quascunq[ue] injustas causas, res Ecclesiæ vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante accusationem, aut regularem ad synodum vocationem (convocationem) eorum, et reliqua. Est etiam in antiquis Ecclesiæ statutis decretum (*In decret. Ivo. lib. 17*), ut qui aliena invadit non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Unde et in Evāgelio scriptum est: *Quod si aliquid defraudavi, reddo quadruplum* (*Luc. xix*). Et in legibus sæculi cautum habetur: Qui rem subripit alienam, illi cujus res direpta est in undecuplum quæ sublata sunt restituat. Et in lege divina legitur: *Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui. Et dicit omnis populus, Amen* (*Dent. xxvii*).

Talia ergo non præsumantur absque ultione, nec exercentur absque suâ damnatione. Tu vero, frater carissime, hæc vide ne transgrediaris, et reliquos episcopos tam tuæ curæ commissos quam et alios firmiter tenere doceto, quia transgredi apostolica statuta absque transgressoris gradus periculo nullatenus possunt. Inimicis vero (*Verba concil. v sub Symmacho*) accusatoribus, vel de inimici dono [*F. dono*] prodeuntibus, seu qui cum inimicis morantur, non credatur: nec irati nocere cupiant, ne læsi se velint ulcisci. Hi

• Perceptores legendum arbitror, non vero, ut habet c. Just., præceptor.